

Názov stavby: **„Zvolen, Námestie SNP – rekonštrukcia – II. etapa“**

Zvolen, Námestie SNP

Číslo výskumu: **42/2008**

Vedúci výskumu: **PhDr. Ján Beljak, PhD. (AÚ SAV Nitra)**

Investor: **Mesto Zvolen**

METÓDA A ORGANIZÁCIA VÝSKUMU

Záchranný výskum (č. v.: 42/2008) prebehol v dňoch **3.6.2008 - 21.10.2008**. Pozostával z paralelnej obhliadky a dokumentácie všetkých zemných prác spojených s rekonštrukciou západnej časti Námestia SNP vo Zvolene. Zároveň boli vytypované miesta, na ktorých sme výskum realizovali v predstihu. Sem patrí západná línia cintorínskej ohrady, kruhový objekt pri Novej tribúne a sonda medzi starými a novými WC. Všetky ryhy boli dokumentované fotograficky a bola vyhotovená fotogrametria. V každej jednej ryhe alebo šachte sme znivelovali stratigrafiu a zdokumentovali úroveň podlažia. V ryhách, kde sme identifikovali archeologický objekt, bola vyhotovená aj kresebná dokumentácia. Archeologické situácie boli priebežne zaznamenávané aj pomocou Total Station. Západná línia cintorínskej ohrady, kruhový objekt pri Novej tribúne a sonda medzi starými a novými WC boli skúmané v predstihu pred samotnou stavbou (výmenou siete – dlažby). Tu sme postupne znižovali plochu a priebežne dokumentovali objavené archeologické situácie. Nálezové situácie boli zdokumentované geodeticky, kresebne, fotograficky a fotogrametricky. Nálezy sú zdokumentované, ošetrené a uložené v depozite AÚ SAV.

ZHODNOTENIE VÝSLEDKOV ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU

Výskumom sa podarilo odкрыť a zdokumentovať západnú líniu cintorínskej ohrady pri kostole sv. Alžbety; kruhový objekt pri Novej tribúne, 16 kolových jám na ploche sondy medzi starými a novými WC; 20 kostrových hrobov, 3 jamy na ploche medzi fontánou a valaškou.

Západná línia cintorínskej ohrady

Tu sme výskumom naviazali na výskum Dr. Hanuliaka z roku 2007, kedy odкрыl južnú líniu cintorínskej ohrady. Svoje výsledky publikoval v tomto roku. Nám sa podarilo odкрыť úsek cintorínskej ohrady v dĺžke cca. 20 m. Približne v strede tejto dĺžky sa nachádzal oporný pilier. Hrúbka múru sa pohybuje okolo 1 metra, čo korešponduje s údajom z výskumu južnej línie, kde bol múr hrubý 95-105 cm. Koruna západnej línie cintorínskej ohrady v jej južnej časti bola zachytená na úrovni 291,958 m.n.m. V jej severnej časti na úrovni 291,792 m.n.m. V južnej časti sa zachovali 2 riadky a v severnej už iba 1 riadok muriva. Základová špára sa nachádzala v hĺbke 291,444 – 291,467 m.n.m. Pod základovou šparou sa nachádzala cca. 30 cm hrubá vrstva planírky. Z nej sa nám po podarilo získať premiešané ľudské kosti a črepový materiál z druhej polovice 15. stor. po Kr. Vzhľadom k tejto skutočnosti nepredpokladáme, že je cintorínska ohrada okolo kostola sv. Alžbety vo Zvolene staršia ako polovica 15. stor. po Kr. Dr. Hanuliak na základe superpozície južnej línie cintorínskej ohrady s hrobovými celkami datuje cintorínsku ohradu už do konca 14. a začiatku 15. stor. po Kr.. Výsledky výskumu v roku 2008 a skutočnosť, že hroby v superpozícii datujú dolný a nie horný chronologický rámec, nám dovoľujú uvažovať skôr o datovaní cintorínskej ohrady vo Zvolene do druhej polovice 15. stor. po Kr. Celková plocha, ktorú cintorínska ohrada pravdepodobne vytyčovala tvorí 0,48 ha.

Cintorín

Cintorínska ohrada striktne vymedzovala priestor pre pochovávanie a oddeľovala ho od svetskej, t.j. hospodárskej časti námestia (trhu). Potvrdené je to aj v jej západnej časti, keďže z vonkajšej strany cintorínskej ohrady hroby nie sú doložené. Naopak z vnútornej strany s nám podarilo odкрыť 20 hrobov. Tieto môžeme datovať iba rámcovo do obdobia od 15. do 17. stor. Okrem hrobov č. 4, 5 a 16 totiž neobsahovali žiadny inventár. Vzhľadom k tomu, že sa nachádzajú na úrovni 291,5 m.n.m +/- 10 cm nepredpokladám, že sú staršie ako výstavba cintorínskej ohrady

z druhej polovice 15. stor. Žiaden z nich sa nenachádzal s cintorínskou ohradou v superpozícii. Hroby sa veľmi zle rysovali v ílovitom podloží, keďže obsahovali výplň rovnakej farby ako podložie.

Kruhový objekt

Časť nepravidelného murovaného kruhového objektu bola objavená už v roku 2007 počas paralelného výskumu Dr. Hanuliaka súvisiaceho s výstavbou Novej tribúny. V sezóne 2008 sme sa snažili o plošný odkryv tejto stavby. Podarilo sa nám preskúmať $3\frac{1}{4}$ z jeho plochy. Dôvodom boli 2 zákonom chránené červené buky a ich koreňový systém, ktoré zasahovali nad túto stavbu v jej východnej a južnej časti. Kvalitný murovaná stavba mal základovú špáru na nivelete 290,86-290,99 m.n.m. (hlbší v južnej časti). Koruna zachovaného muriva sa nachádzala na úrovni 291,24-291,42 m.n.m. Interpretácia kruhového murovaného objektu nie je jednoduchá a rovnako je neisté aj jeho datovanie. Ide o mimoriadne kvalitný základ zapustený do ílovitého podložia. Z hľadiska funkcie môže ísť o základ – podstavec pod sochu príp. klieťku hanby. Na mieste nálezu je na Dworzackého mape z r. 1753 viditeľné štíhla vysoká stavba. Pravdepodobne ide o nami skúmaný objekt. Mapa je nám nápomocná aj z hľadiska chronológie. Na Dworzackého mape (r. 1753) ešte tento objekt stojí. Na I. vojenskom mapovaní (okolo r. 1783) už nie je nakreslená. Zanikla teda pravdepodobne v druhej polovici 18. stor. po Kr. To potvrdzujú aj archeologické nálezy, nakoľko sme na jej korune našli výlučne novovekú keramiku. Komplikovanejšia je otázka vzniku tejto stavby. Predpokladám, že vznikla v období ranného novoveku. Napovedá tomu kvalitný základ a murivo (neporovnateľné s nekvalitným základom cintorínskej ohrady). Zároveň nemáme potvrdený žiaden archeologický nález, ktorý by umožnil datovanie do obdobia stredoveku.

Kolová konštrukcia v sonde medzi starými a novými WC

Počas skrývky ornice v praku pri starom WC sme identifikovali tmavý flák, v ktorom sa nachádzali fragmenty keramiky (v tom aj z 9. stor. po Kr.). Následne sme túto plochu začali ručne znižovať. Na úrovni 291,5 m.n.m. sme našli 3 mince na kompaktnej vrstve riečnych okruhliakov. Ide o uhorské 2-halierniky z rokov 1892+, 1899 a 1901. Tieto numizmaty nám takto datujú úroveň 291,5 m.n.m v tomto priestore na prelom 19. a 20. stor. po Kr. Nad nimi sa v premiešanej vrstve našla spomínaná keramika z včasného stredoveku (prvý krát doložená na zvolenskom námestí). Je nanajvýš pravdepodobné, že napriek sekundárnej polohe tejto

včasnostredovekej keramiky, pochádza ona z plochy námestia SNP. Je teda zrejmé, že na ploche námestia sa nachádzala slovanská osada. Pod úrovňou 291,5 m.n.m sa nachádzal premiešaná kultúrna vrstva s nálezmi keramiky a kostí z obdobia vrcholného stredoveku a novoveku. Na úrovni 291,1 m.n.m sa nám v žltom ílovitom podloží začali rysovať jamové objekty, ktoré sa po vypracovaní ukázali ako kolové jamy. Spolu ich bolo 16. Jamy 1,2 a 15 mali výplň, ktorá obsahovala keramiky z obdobia vrcholného stredoveku 14?, 15. stor. po Kr. Ďalšie objekty obsahovali keramiky z obdobia novoveku. Je pravdepodobné, že sú súčasťou ľahkej drevenej kolovej konštrukcie, ktorá mohla byť súčasťou na zvolenskom námestí hľadanej tržnici. Túto našu domnienku potvrdzuje obrovské množstvo zvieracích kostí a keramiky nájdenej na tomto mieste. Dobové fotografie z 19. a zač. 0. stor., ktoré dokladajú na tomto mieste trhy.

Priestor medzi fontánou a valaškou

Táto časť zvolenského námestia sa z hľadiska archeológie ukázala ako najmenej zaujímavá. V množstve kanalizačných, vodovodných a elektrikárskych rýh, ktoré tu boli kopané, sme objavili iba 3 jamové objekty (č. 17-19). Tie obsahovali minimálne množstvo novovekej keramiky. Podložie sa na tejto ploche nachádza v hĺbke 290,15 m.n.m. Celá plocha bola zrejme v 20. stor. upravená buldozérom a zarovnaná na jednu úroveň.

Obr. 01. Zvolen – Nám. SNP. Cintorínska ohrada (záp. línia) a hroby.

Obr. 02. Zvolen – Nám. SNP. Kruhový objekt.

Obr. 03. Zvolen – Nám. SNP. Jamové objekty pri toaletách.